

Сухомлинов Олексій Миколайович, к. філол. н., доцент,
завідувач кафедри слов'янської філології
Бердянського університету менеджменту і бізнесу

МИТЦІ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПОГРАНИЧЧЯ ГАЛЕРЕЯ ПОРТРЕТІВ

Постановка проблеми. З перспективи сьогодення *польсько-українське пограниччя* може розглядатись з кількох перспектив, що залежать від пункту віднесення та визначаються інтенціями спостерігача-дослідника. Креси – це не тільки суспільно-політичне явище, сповнене суперечками та протиріччями, це передусім культурно-мистецький феномен, позначений безцінним *суспільним й особистим досвідом* [1, с. 46] спільного буття на одній території багатьох народів, екзистенції серед „*Інших*”. Позначаючи територію, Креси часто стають метафорою або багатозначним символом [2, с. 46].

Незалежно від аспекту розглядуваний часопростір культурної взаємодії належить до минувшини, а отже може бути об'єктивно досліджений.

Поняття “*Креси*” в польському літературознавстві та культурології є повноцінним науковим терміном, що позначає прикордонні території польської держави, а саме – колишнє польське пограниччя на сході.

Як відомо, початково слово *Креси* вжив *Вінцентій Поль* у “*поемі-рансодії*”, що оспівує лицарство захисників пограниччя, “*Могорт*”. Пізніше значення цього поняття значно розширилося, проте *Креси* як загальна назва всіх польських пограничних земель, у тому числі південних та західних, не стали загальноновживаним терміном. Були спроби впровадження альтернативних дефініцій. Зокрема, паризький журнал польської діаспори та мистецького середовища “*Kultura*” намагався популяризувати абревіатуру *UBL* – “*Ukraina – Białoruś – Litwa*”, що відображувала б сутність культуротворчого процесу багатонаціональної та багатомовної Польщі, а також внесок України, Білорусі та Литви у розвиток пограниччя. *Чеслав Мілош* вживав слово “*міжмор'я*”, розширюючи семантику до меж цілого європейського континенту і наголошуючи на ролі мосту, яку відіграло польсько-українське пограниччя, на межі культур Середземномор'я та земель під візантійським впливом.

На сьогодні погранична перспектива літературознавчих досліджень ще не набула широкої популярності в наукових колах України. Лише іноді деякі українські науковці включаються у річище кресового дискурсу з різкою критикою „*експансивних*” та колоніальних тенденцій польських колег.

Переважна більшість вітчизняних дослідників зосереджується на загальних та більш абстрактних теоріях багатокультурності, мультикультуралізму, інтеркультуралізму, плюралізму культур тощо, розглядаючи питання культурного діалогу чи полілогу. Основну частину досліджень присвячено сучасним проблемам українського суспільства в контексті постколоніальних тенденцій або країнам, далеким від польсько-українського пограниччя будь-то Західна Європа, чи то Америка.

Сучасні дослідження творчості кресових літераторів мають фрагментарний характер і позначені певним науковим пуантилізмом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі важливим джерелом знань та інформації про пограниччя та засади його функціонування є численні наукові доробки дослідників у різних галузях. Складність і надзвичайність цього суспільно-культурного явища вимагає всебічного вивчення та інтердисциплінарного підходу до аналізу пограничних регіонів, його мешканців та міжлюдських реляцій. Такий підхід значно розширює горизонти досліджень, дозволяє інтерпретувати значно більшу кількість матеріалів і водночас є причиною суперечок та певної розгубленості у наукових колах. Сучасний *дискурс польсько-українського пограниччя* та форм його прояву є красномовним доказом актуальності цієї проблеми.

Дуже багато у напрямку осмислення питань кресової культури зробили польські дослідники (*Б. Гадачек, Я. Кольбушевський, Т. Буйницький, С. Ульши, К. Заяс*). Ними були розроблені теоретичні принципи функціонування складного організму польсько-українського пограниччя, а також намагаються визначити засади застосування термінологічного апарату. В основу їх розвідок було покладено напрацювання польських та зарубіжних вчених, таких, як *E. Wiegandt, R. MacIver, U. Eco, F. Gross, Yu-Fu-Tuan*, та багатьох інших літературознавців, культурологів, соціологів тощо, завдяки чому вдалося створити своєрідну школу. Слід підкреслити, що у середовищі польських дослідників пограниччя ведеться досить інтенсивна полеміка, що свідчить про неординарність та контроверсійність явища Кресів та відсутність спільної думки щодо цього питання.

У 2005 році професор *Р. Радишевський* ініціював широке обговорення проблем пограниччя, організувавши наукову конференцію під назвою „Українська школа” в літературі та культурі українсько-польського пограниччя”, внаслідок чого з’явилася низка наукових робіт молодих вітчизняних вчених (*С. Яковенко, М. Брацької, Т. Довжок*), що значно поглибило дослідницькі розвідки самого професора *Р. Радишевського* та професора *О. Веретюк*.

Метою даної статті є визначення поняття „кресова література” та представлення калейдоскопу постатей, що сприяли розвиткові так званої польської літератури пограниччя ХХ століття. Енциклопедичні відомості про загальновідомих та майже незнаних творців словесності польсько-українського пограниччя мають наблизити розглядувані особистості до сучасних дослідників-полоністів.

Виклад основного матеріалу. Насамперед хочемо наголосити, що у роботі вживатимемо слово *Креси* як відповідник *польсько-українського пограниччя*, яке розуміємо як суспільно-культурний феномен, певну етнокультурну модель, що існувала в історичному часі та географічному просторі. Варто згадати, що для письменників польсько-українського пограниччя ідеологічною батьківщиною була Польща, тому художні твори та відображений у них світ мають виразний полоноцентричний вимір. Саме цим пояснюється вживання поняття *польсько-українське культурне пограниччя*, тобто *Креси*, – терен з власною онтологією, власним центральним краєвидом, специфічною ідентичністю та аксіологією.

К.Кваснівський вважає, що написання терміну „*Креси*” з великої літери свідчить про те, що ці терени сприймаються як регіон, а не тільки як напрямок експансії [3, с. 69].

Натомість Р. Керсновський вважає, що *Креси* „*є носієм сентиментів та емоцій, часто дуже гарячих*”. Це семантично нестійке явище тільки-но стає власною назвою, яка пишеться залежно від контексту та інтенцій автора або з великої „*К*”, або з малої „*к*”. Слушним є твердження, що для поляків слово *Креси* дуже містке, незрозуміле іноземцям, і тому його неможливо перекласти на чужу мову [4, с. 110].

На сьогодні залишається відкритим питання щодо чинників, які дають підстави історикам літератури зараховувати тих чи тих письменників до когорти „*кресових митців*”. Відомо, що *мала вітчизна* часто спонукала до зросту зацікавлення та сприяла опрацюванню кресової тематики. *Креси* були колискою для таких співців рідного краю, як *Антоній Мальчевський, Северин Гоцинський, Юзеф Богдан Залеський, Зенон Фіш, Антоній Гроза, Міхал Грабовський, Юліуш Словацький, Тимон Заборовський*, та багатьох інших.

Проте, на нашу думку, не стільки місце народження літератора чи досвід буття на *Кресах*, скільки тематика, а передусім, певний стан свідомості, тип вразливості та світосприйняття засвідчують приналежність до пограничної спільноти.

Мар’я Домбровська-Партика слушно зазначає, що „*досвід пограниччя*” є чинником, що визначає авторефлексію та спосіб існування тих суспільних груп, що знаходяться на периферіях великої політики актуальних „*диспонентів*” історії, або на маргінесах великих культурних моделей. Наявність свідомості екзистенції на пограниччі, хоча не є це правило без винятків, якнайвиразніше виявляється в оповідках про втрачений світ, неповторна організація та кшталти якого безповоротно відійшли у минуле. Можливо, що саме це є джерелом характерних конструкцій художнього простору тих творів, повторюваності образів і мотивів, специфічного типу *автора–наратора–героя* [5, с. 9 – 10].

Кресова література охоплює багатющий шар творів від високо- до низькоякісних, що вирізняються широким спектром проблем і мотивів, філософією й поетикою, а також власним симбіозом і синергією в окремих літературних періодах та жанрах. Саме ця література створила всеохоплюючу парадигму визначень і понять, що виявляються у різноманітних контекстах,

увічнених в енциклопедіях, лексиконах, словниках і белетристиці. Вона становить окрему складову польського загальнонаціонального письменництва. Ідеологічно-естетичні ознаки кресової літератури, що формувалися від середньовіччя до сьогодення, яскраво свідчать про її специфіку та структурні домінанти [6, с. 24].

Отже, кресову літературу визначає здатність митців розшифровувати та відтворювати у художньому тексті пограничні знаки-коди, зрозумілі лише втаємниченим, членам так званої *комунікативної спільноти*.

На підставі зазначених ознак спробуємо навести короткі біографічні відомості про літераторів, яких зараховуємо до когорти митців польсько-українського пограниччя.

Зоф'я Богданович (Zofia Bohdanowiczowa, з роду Чапліцьких, 1898 – 1965) – поетеса, письменниця, автор творів для дітей. Народилась у Варшаві. Під час I світової війни разом з родиною була евакуйована до Катеринослава (сьогодні Дніпропетровськ), де навчалась у педагогічній гімназії. Після повернення у 1920 році вивчала полоністику в Університеті Стефана Баторого. Пізніше працювала вчителькою та у дирекції залізниці у Вільні. Після II світової війни оселилася в Уельсі (Великобританія), звідки переїхала у Торонто в Канаді.

Основні твори письменниці: *Wschodni wiatr* (1938), *Droga do Daugiel* (1938), *Ziemia miłości* (1954), *Gwiazdy i kamienie* (1960). *Przeciwiając się światu* (Londyn 1965)

Життю й творчості З. Богданович присвячені наступні праці: W. Iwaniuk. *Pani Zofia*. „Oficyna Poetów” 1966. nr 3; M. Danilewicz-Zielińska, *Szkice o literaturze emigracyjnej*. Wrocław 1992. s. 310-31; Z. Lichniak., *Mój skorowidz poezji polskiej na emigracji*. Warszawa 1989. s. 58.

Ганна Кшеменецька (Hanna Krzemieniecka, справжнє ім'я та прізвище Яніна Бобінська-Журкевич (Janina z Bobińskich Żyrkiewieżowa) 1866-1930). Письменниця, перекладачка, громадська та культурна діячка, народжена у Городищі на Київщині у поміщицькій родині. Виховувалася в атмосфері польських традиційних патріотичних цінностей. Освіту здобувала вдома та у навчальних закладах Києва. У 1886 році вийшла заміж за В. Фурс-Жиркевича, офіцера російського війська. Брала активну участь у громадському житті поляків. У 1895 році разом з чоловіком переїхала до Тамбовської губернії, потім до Курська. Г. Кшеменецька продовжує громадську діяльність, перетворюючи власний дім на осередок польськості. У 1900 році переїжджає до Варшави й займається просвітницькою діяльністю серед польських дітей. Була співзасновником Товариства допомоги жертвам війни, активно допомагала в роботі Ліги польських жінок.

Творчість: *Pod cichą falą* (1902), *Fatum* (1904), *A gdy odejdzie w przepaść wieczną* (1906), *Lecą wichry!* (1923).

Критика: Z. Wasilewski, *Wspomnienie o II. Krzemienieckiej*, „Myśl Narodowa” 1932, nr 9; M. Smolarski: *H. Krzemieniecka. Dzieje myśli i twórczości*, Warszawa 1935; L. Żyrkiewicz, *Patriotyczne tradycje domu gen. Walerego*

Żyrkiewicza, „Stolica” 1963. nr37; S. Sierotwiński: // *Krzemieńska* (W:) *Polski Słownik Biograficzny*. Tom XV. Warszawa 1970.

Марія Дунін-Козицька (Maria Dunin-Kozicka, 1877-1948) – письменниця. Народилась в Одесі у родині лікаря, який, після повстання 1863 року, був переселений у Росію. Навчалась у приватному пансіоні та на Вищих жіночих курсах А. Бранецького у Кракові. У 1900 році вийшла заміж на поміщика й до 1920 року мешкала в Україні, неподалік Києва. Повернувшись до Польщі, оселилась у Варшаві, а після II світової війни у Кракові.

Творчий доробок: *Burza od Wschodu* (1925), *Przeorane szlaki* (1928-30), *Ania z lechickich pól* (1931-34).

Критична література: S. Estreicher, *Przedmowa do: M. Dunin-Kozicka. Burza od Wschodu*, Kraków 1925; J. Iwaszkiewicz. *Niewiasty kresowe, „Wiadomości Literackie”* 1926, nr 5; J. Iwaszkiewicz, *O porozumienie polsko-ukraińskie* (wywiad) (W:) „Wiadomości Literackie”, 1928, nr 29; Z. Dębicki, *M. Dunin-Kozicka: Rok 1917* (W:) „Kurier Warszawski”, 1928, nr 107.

Зоф'я Коссак-Щуцька (Zofia Kossak-Szczucka, 1890-1968) – письменниця, народжена у Косьміні біля Любліна у поміщицькій родині. Після 1909 року перебувала у Скворідках (Skowródki) на Волині, де її батько орендував фільварок. Після заміжжя у 1915 році оселилась у Новоселиці біля Старокостянтинова на Волині, де пережила лихоліття I світової війни. Була ув'язненою в Освенцімі. У 1945 році Польський червоний хрест послав її до Лондона, де вона перебувала до 1957 року. Після повернення до Польщі мешкала в Горках Вельких у Бескідах Сілезьких.

Найважливіші твори: *Pożoga* (1922), *Złota wolność* (1928), *Ku swoim* (1931), *Krzyżowcy* (1937), *Trembowla* (1939), *Rewindykacja polskości na Kresach* (1939).

Дослідницькі матеріали, присвячені З. Коссак-Щуцькій: P. Grzegorzczuk, *Z. Kossak-Szczucka* (W:) *Polski Słownik Biograficzny*, Tom XIV, Wrocław 1968-69; A. Szafrńska, *Z. Kossak-Szczucka*, Warszawa 1968; E. Szonert, *Bóg człowiek, historia* (W:) „Życie i Myśl” 1969, z. 2; D. Mazanowa, *Wybrane zagadnienia warsztatu pisarskiego Z. Kossak-Szczuckiej* (W:) „Prace Polonistyczne” XLV, Łódź 1989; D. Mazanowa, *Z. Kossak-Szczucka: Pożoga*. „Przegląd Wschodni” 1991, z. 4.

Вацлава Гродзіцька-Чеховська (Wacława Grodzicka-Czechowska, 1885 – 1950). Поетеса. Народилась в Херсонській губернії, у поміщицькій родині. У 1918 році виїхала до Польщі.

Творча спадщина: *Poezje* – tom I (1913), *W stepach* – tom II (1919), *Ku Ojczyźnie* – tom III (1919), *Wśród swoich* – tom IV (1922), *Piśni* – tom V, *Droga* – tom VI (1932).

Критика: J. Jankowski, *Przedmowa do: W. Grodzicka, Poezje, tom I*, Warszawa 1913.

Не можемо не згадати про **Ельжбету Дорожинську** з роду Залеських (Elżbieta z Zaleskich Dorożyńska). Історикам літератури відомо тільки, що вона народилась в околицях Могильова на Поділлі. Після себе залишила щоденник,

який є цікавим джерелом інформації про механізми функціонування етнокультурної моделі польсько-українського пограниччя.

Еугеніуш Малачевський-Корвін (Eugeniusz Małaczewski-Korwi, 1895-1922). Письменник і поет. Народився біля Умані, де закінчив середню школу. У 1914 році добровільно вступив у російське військо й воював на галицьких фронтах. У 1917 році закінчив Київську школу офіцерів. Після жовтневого перевороту вступив до лав I Польського корпусу генерала Довбор-Мусінського, а після його капітуляції – до Корпусу генерала Галлера, був його ад'ютантом. Брав участь у військових діях Мурманського батальйону на Балтійському морі та у польсько-більшовицькій війні. Працював в Інституті польського солдата у Варшаві.

Твори.: *Koń na wzgórzu* (1921), *Pod lazurową strzechą* (1922).

Критика: Z. Dębicki: *E. Małaczewski* (W:) *Portrety*, Seria II, Warszawa 1928; O. Ortwin, *E. Małaczewski*, „*Pod lazurową strzechą*”, (Id:) *Próby przekrójów*, Lwów 1936, J. Szokalski, *Życie E. Małaczewskiego* (W:) „*Marchoń*”, 1938, nr I; A. Lam. Posłowie do: *E. Małaczewski, Koń na wzgórzu*, Warszawa 1991; K. Polechoński. *E. Korwin-Małaczewski – przyczynek do legendy* (W:) „*Kresy*” 1992, nr 12.

Ярослав Івашкевич (Jarosław Iwaszkiewicz, 1894 – 1980) – поет, прозаїк, публіцист, громадський діяч. Народився в Кальнику на Київщині (нині Вінницька область) в сім'ї польських інтелігентів, що плекала патріотичні традиції. Під час виховання відчував впливи трьох культур: польської, української та російської. Гімназійні роки провів у Єлизаветграді та Києві, де у 1912 – 1918 рр. вивчав право й навчався у консерваторії. У період 1916 – 1918 рр. був літературним керівником театру „*Studia*” Станіслави Висоцької. Визначальними чинниками у житті та творчості Івашкевича була родина композитора К. Шимановського, а також екзистенціальний досвід репетиторства у поміщицьких дворах Київщини, Полтавщини, Поділля, Волині тощо. У 1918 році переїжджає до Варшави. Україна та пограниччя стали постійним елементом естетики й творчості цього митця.

Художні твори: *Oktostychy* (1919), *Zenobia Palmura* (1920), *Hilary, syn buchaltera* (1923), *Księżyc wschodzi* (1925), *Pejzaże sentymentalne* (1926), *Księga dnia i księga nocy* (1929), *Powrót do Europy* (1931), *Panny z Wilka; Brzezina* (1933), *Młyn nad Utratą* (1936), *Matka Joanna od Aniołów* (1946), *Spotkania z Szymanowskim* (1947), *Książka moich wspomnień* (1957). *Sława i chwala* (1956-1962). *Dzieła*, Warszawa 1958-1959. t. 1-10.

Статті та наукові розвідки: R. Przybylski, *Eros i Tanatos. Proza J. Iwaszkiewicza 1916-1938* Warszawa 1970; J. Kwiatkowski, *Poezja J. Iwaszkiewicza na tle dwudziestolecia międzywojennego* Warszawa 1975; M. Jędrychowska, *Wczesna proza J. Iwaszkiewicza* Wrocław 1977; H. Werwes, *J. Iwaszkiewicz. Szkic krytycznoliteracki*. Przeł. T. Hołyńska, Warszawa 1979; „*Skamander*”, tom 9. *Twórczość J. Iwaszkiewicza*. Pod red. I. Opackiego. Katowice 1993; R. Cieślak, *Kreacja świata kresowego w poezji J. Iwaszkiewicza* (W:) *Szczecińskie Prace Polonistyczne nr 5, Kresy w literaturze*, Szczecin 1993.

Юліан Волошиновський (Julian Wołoszynowski, 1898-1977) – видатний прозаїк, поет, театральний критик. Народився в Сербах на Поділлі у поміщицькій родині. У 1917 році закінчив гімназію у Києві, потім вивчав право, був актором у театрі С. Висоцької. У 1919 році переїжджає до Варшави. Брав участь у польсько-більшовицькій війні 1920 р. Після Варшавського повстання 1944 р. оселився у Кракові, а у 1974 – повернувся до Варшави.

Між іншим опублікував: *Okulary* (1926), *Słowacki* (1929), *Rok 1863* (1931), *Było tak* (1935), *Opowiadania podolskie* (1959). *Przed wschodem księżyca* (1971). *Wiersze wybrane* (1958).

Критичні матеріали й дослідження: J. Sławiński, *Wieczór nad albumem*, „*Twórczość*” 1959, nr 6; J. Krzyżanowski, *W krainie dziwności*, „*Nowe Książki*” 1959, nr 13; S. Lichański, *J. Wołoszynowski*, „*Tygodnik Kulturalny*” 1965, nr 13; J. Z. Słojewski, *Pisarz Kresów*, „*Kultura*” 1978, nr 11; T. Syga, *Podzwonne J. Wołoszynowskiemu*, „*Tygodnik Powszechny*” 1978, nr 9; M. Nowakowski, *J. Wołoszynowski*, „*Tygodnik Powszechny*” 1985, nr 19; J. W. Gomulicki, *Noc, las, księżyc* (W:) „*Zeszyty Literackie*” 1992, nr 38.

Юзеф Лободовський (Józef Łobodowski, 1909-1988). Поет, прозаїк, публіцист, перекладач. Народився у Пурвішках на Бувальщині. Протягом 1914 – 1922 рр. мешкав у Росії та на Кавказі у середовищі кубанських козаків. Після повернення на польські землі вивчав право у Католицькому університеті у Любліні. Був пов'язаний з комуністичним рухом, проте у 1935 році розпочав співпрацю з „білими” емігрантами з України. Редагував луцький тижневик „*Wołyń*”. Брав участь у вересневій кампанії (1939). Був інтернований до Угорщини, а пізніше через Францію виїхав до Іспанії, мешкав у Мадриді. З 1944 р. співпрацював з польською радіостанцією у столиці Іспанії, з лондонськими „*Wiadomościami*”, між іншим, публікував фейлетони, у „*Tygodniku Polskim*” писав під псевдонімом „*Szperacz*”. Перекладав українську поезію.

Найважливіші твори: *O czerwonej krwi* (1931), *Rozmowa z Ojczyzną* (1935), *Demonom nosy* (1936). *Zola Hramota* (1954). *Komysze* (1955), *W staniczy* (1958). *Pieśń o Ukrainie* (1959). *Droga powrotna* (1961), *Dzieje Józefa Zakrzewskiego: cz. 1-4* (1965-1970), *Dwie książki* (1984), *Poezje* (1990).

Критична література: J. Kryszak, *Poeta grozy i szczęścia*, (W:) „*Kierunki*” 1980, nr 51-52; T. Kłak, *Emigracyjna twórczość J. Łobodowskiego* (W:) „*Akcent*” 1989, nr 1; J. Zięba, *Wstęp do: J. Łobodowski, Poezje*. Lublin 1990; M. Gawrychowska, *Sakralizacja Ukrainy w „Złotej Hramocie” J. Łobodowskiego*, „*Slavia Orientalis*” 1990, nr 1 – 2; J. Sawicka, *Złota wołyńska struna* (W:) „*Kresy*” 1991, nr 6; W. Iwaniuk, *Ostatni romantyk* (W:) „*Kresy*” 1991, nr 7; P. Krzeczunowicz, „...za wolność ukraińską i łaszą” (W:) „*Ruch Literacki*” 1992, z. 1-2.

Стефан Помер (Stefan Pomer, (wł) Stefan Pomeranz, ? – 1941) – поет, прозаїк, літературний критик, перекладач. Народився у Борщові на Поділлі. Вивчав полоністику у Львові, був членом літературної групи „*Chwila*”. У 1930 році переїхав до Варшави, де протягом 1931-1939 рр. редагував польсько-єврейську щоденну газету „*5 Rano*”, співпрацював з багатьма періодичними виданнями. На початку II світової війни повернувся до Львова.

Загалу відомі його *Elegie podolskie* (1931). Творчість С. Помера аналізувалась у контексті літературних польсько-єврейських контактів: Е. Prokor-Janiec, *Międzywojenna literatura polsko-żydowska*. Kraków 1992, passim.

Владислав Мільчарек (Władysław Milczarek, 1916-1993). Поет, прозаїк, публіцист. Народився в Олексіно неподалік Рівного. У тридцяті роки належав до регіонального руху „Wołyńska Wieś” (1934-1936), а пізніше до групи „Wołyń”. Під час вересневої кампанії був офіцером армії „Prusy”. П’ять років як бранець перебував у Вольденберзі (Woldenberg). Після визволення працював у Лодзі та Варшаві, був працівником Головної редакції літературних програм Польського радіо. Співавтор радіоповісті „*W Jezioranach*”.

Твори з кресовою тематикою.: *Wieża Babel* (1934), *Liryzm Wołynia* (1938), *Wołyński las* (1939), *Pożegnanie sadu* (1948), *Z kraju czarnego chleba* (1957). *Boje Franka Kurialy* (1958). *Królowa Matka* (1978). *Krasnegóry* (1980).

Критика: Т. Sinko, *Wśród nowych książek*, „Kurier Literacko-Naukowy” 1938, nr 32; W. Witter, *Krasnegóry* (W:) „Tygodnik Kulturalny” 1981, nr 10; Z. Irzyk. *Korzenie „Kierunki”* 1981, nr 21; A. Mazur, *Imiona Księgi Kresowej* (W:) „Kresy” 1991, nr 8.

Влодзімеж Пазьнівський (Włodzimierz Paźniewski, 1942) – поет, прозаїк і публіцист. Народився у Польщі (Боровнівки), закінчив полоністику в Університеті Миколи Коперніка в Торуні. Дебютував як поет у 1964 року. Мешкав у Катовіце, де й зараз працює головним редактором „*Dziennika Zachodniego*”. Україна та польсько-українське пограниччя є постійним елементом творчості В. Пазьнівського

Твори: *Z ostatniej chwili* (1973), *Wiersze dla zaginionych bez wieści* (1975), *Życie i inne zajęcia* (1982), *Krótkie dni* (1983), *Czyste szaleństwo* (1984), *Klasówka z pamięci* (1988). *Zaraz wracam* („Dialog” 1989, nr 10).

Критична література: P. Szewc, *Kraina umarłego piękna* (W:) „Odra” 1984, nr 4; A. Sobolewska, *Polski mil powrotu* (W:) „Twórczość” 1984, nr 8; Z. Bieńkowski, *Ballada o Krzemieńcu* (W:) „Tygodnik Powszechny” 1985, nr 19; P. Kądziała, *Mitologizacja Kresów wschodnic* (W:) „Nowe Książki” 1985, nr 5; H. Zaworska, *Dojść do słowa. Rozmowa z W. Paźniewskim* (W:) „Odra” 1989, nr 1; B. Zielińska, *Poetyka szczegółu w „Krótkich dniach” W. Paźniewskiego* (W:) *Szczecińskie Prace Polonistyczne nr 5, Kresy w literaturze*, Szczecin 1993.

Станіслав Вінценз (Stanisław Vincenz, 1888-1971) – видатний прозаїк, публіцист, дослідник культури. Митець походить з Гуцульщини (Słoboda Rungurska). Дитинство проходило у дідусів (Krzyworówni nad Czeremoszem). Після закінчення класичної гімназії у Коломиї (1906) продовжив студії у Віденському університеті (вивчав біологію, право, філософію, санскрит). Під час I світової війни служив у австрійському війську. На початку II світової війни перебрався до Угорщини. З 1949 року мешкав у Франції, а з 1964 – у Швейцарії.

Творча спадщина: *Na wysokiej poloninie: Pasma I Prawda starowieku* (1936); *Pasma II Nowe czasy / T. 1 Zwada* (1970), *T. 2 Listy z nieba* (1974); *Pasma III Barwinkowy Wianek* (1979); *Po stronie pamięci* (1965), *Dialogi z*

Sowietami (1966), *Tematy żydowskie* (1977), *Z perspektywy podróży* (1979), *Po stronie dialogu*. Warszawa 1983. t. 1-2.

Найважливіші наукові розвідки: E. Czaplejewicz. *Szkic do tetralogii S. Vincenza* („*Na wysokiej poloninie*”) (W:) „*Miesięcznik Literacki*” 1983, nr 11-12; B. Hadaczek, *Huculski świat Vincenza*, „*Ruch Literacki*” 1987, nr 4-5. (Przedruk w: *Kresy w literaturze...*); J.A.Choroszy, *S. Vincenz na tle „huculskiej” tradycji literackiej*, „*Prace Literackie*” XXVIII. Wrocław 1990; J. Łukasiewicz, *święto i rewasz - czwórksiąg S. Vincenza* (W:) „*Teksty Drugie*” 1991, z. 1-2; A. Madyda, *W poszukiwaniu jedności człowieka i świata. Folklor w twórczości S. Vincenza*, Toruń 1992; *Świat Vincenza*. Pod red. J.A.Choroszego i J. Kolbuszewskiego. Wrocław 1992.

Стефан Борсукевич (Stefan Borsukiewicz, 1918-1942). Поет-солдат, що народився в Олександрівську (Aleksandrowsk nad Dnieprem, сучасне Запоріжжя), куди з Варшави під час I світової війни було евакуйовано його родину. Після повернення на Батьківщину закінчив середню школу в Познані. У вересні 1939 року захищав Варшаву. Потім через Угорщину потрапив до Англії, де вступив до лав бригади парашутистів генерала Сасабовського, був інструктором. Трагічно загинув під час виконання стрибка з парашутом.

Читачам відомий лише один його твір *Kontrasty* (1941) та низка літературно-критичних статей (J. Pietrkiewicz, *Wiersz śp. S. Borsukiewicza* (W:) „*Myśl Polska*” 1942, nr 31; M. Giergielewicz, *Zagubiony poeta* (W:) „*Kultura*” 1963, nr 12; J. Rużyło-Stasiakowa, *Posłowie do: S. Borsukiewicz, Kontrasty*, Warszawa 1981; Z. Lichniak, *Mój skorowidz poezji polskiej na emigracji*, Warszawa 1989).

Казімеж Вежиньські (Kazimierz Wierzyński 1894-1969) – відомий поет, прозаїк і публіцист. Народився у Дрогобичі. Початкову освіту отримав у рідному місті, а також у гімназіях Хирова та Стрия. Здобував знання у галузі літератури та історії у найважливіших центрах Австро-Угорщини, а саме у Відні, Кракові та Львові. Брав активну участь у діяльності стрілецьких дружин та в русі за незалежність. У 1914 році вступив до добровільного польського воєнного формування Східний легіон (Legion Wschodni), а після його розпуску служив у австрійському війську. У липні 1915 року потрапив у російський полон, протягом двох років перебував у таборі для полонених під Рязанню. Після втечі, з 1918 року провадив конспіраційну діяльність у Києві, пізніше потрапив до Варшави. У 1919 році брав участь в обороні Львова, а у 1920 – у польсько-більшовицькій війні. Був офіцером, у прес-службі Головного командування відповідав за пропаганду, редагував „*Bibliotekę Żołnierza Polskiego*” і тижневик „*Ukraińskie Słowo*”, що видавався у Рівному. Співпрацював з редакцією „*Dziennika Kijowskiego*” у Києві. Мешкав у Варшаві, у 1939 році був евакуйований до Львова, потім перебрався до Франції, а згодом – до Сполучених Штатів. Наприкінці свого життєвого шляху переїхав до Лондона. У 1978 році – перепохований у Варшаві.

Збірки поезій: *Wiosna i wino* (1919), *Wróble na dachu* (1921), *Wielka Niedźwiedzica* (1923), *Kurhany* (1938), *Krzyże i miecze* (1946), *Korzec maku* (1951), *Siedem podków* (1954), *Tkanka ziemi*(1960), *Kufer na plecach* (1964), *Poezje*

zebrane, (Londyn 1959); *Poezja i proza* (Kraków 1981), *Wybór poezji* (Wrocław 1991).

Праці присвячені К. Вежинському: „*Przebiły światłem*”. *Pożegnanie z K. Wierzyńskim*, Londyn 1969; J. Dudek. *Liryka K. Wierzyńskiego z lat 1961-1969*, 1975; A. Hutnikiewicz, *Pierwsza i druga młodość K. Wierzyńskiego*. (Id:) *Portrety i szkice literackie*, Warszawa 1976; M. Dłuska, *K. Wierzyński (W:) Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku*, Seria VI, t. 2, Kraków 1979; Skamander, Tom 5, *Studia o twórczości K. Wierzyńskiego*, Pod red. J. Opackiego, Katowice 1986; K. Dybciak, *Wstęp do: K. Wierzyński, Wybór poezji*. Wrocław 1991 (BN); B. Hadaczek, „*Psie wycie za ziemią karpacką*” K. Wierzyńskiego (W:) „*Litteraria*” XXV, Wrocław 1994.

Корнель Макушинський (Kornel Makuszyński, 1884-1953) – автор творів для дітей, прозаїк, поет, фейлетоніст. Батьківщиною митця є Стрия. Першу освіту Макушинський здобував у гімназіях Стрия, Перемишля та Львова. Протягом 1903 – 1908 років студіював польську філологію. У 1905-1914 рр. був театральним критиком, публікувався у періодичному виданні „*Słowo Polskie*”, що виходило у Львові. З 1915 року мешкав у Києві, був головою Спілки польських літераторів і журналістів (Związek Literatów i Dziennikarzy Polskich), а також літературним керівником Польського театру. У 1918 році повернувся до Польщі й оселився у Варшаві. За часів Польської Народної Республіки, протягом 1949 – 1953 років його твори було вилучено з бібліотек, як такі, що „*прищеплюють дрібноміщанські смаки*”.

Твори: *Rzeczy wesole* (1909), *Perły i wieprze* (1915), *Po mlecznej drodze* (1917), *Piosenki żołnierskie* (1919), *Pieśń o Ojczyźnie* (1925), *Bezgrzeszne łała* (1925), *Listy zebranej* (1929), *O dwóch takich, co ukradli księżyc* (1928), *Przygody Koziołka Matołka* (1934), *Uśmiech Lwowa* (1934), *Szatan z siódmej klasy* (1937), *Utwory wybrane* (1980).

Літературна критика: A. Hutnikiewicz: *K. Makuszyński (W:) „Polski Słownik Biograficzny”*, Tom XIX. Warszawa 1974; D. Piasecka, *Proza K. Makuszyńskiego ego dla młodego odbiorcy. Zarys problematyki*, Warszawa 1984; *100-lecie urodzin K. Makuszyńskiego*, Zakopane 1984; M. Kozłowska, *Ludzie i miejsca. Kresy w twórczości K. Makuszyńskiego (W:) Szczecińskie Prace Polonistyczne. Kresy w literaturze*, Szczecin 1993.

Анджей Хцюк (Andrzej Chciuk 1920-1978). Прозаїк і публіцист. Місце народження: Дрогобич. Навчався у місцевій гімназії, був учнем Брунона Шульга. Брав участь у редагуванні скаутського видання „*Wśród nas*” (1936) і „*Włóczęga*” (1938). Вивчав право у Львівському університеті. У 1940 році через Угорщину прибув до Франції та вступив до Польської армії. Був співучасником акцій Польської організації боротьби за незалежність (Polska Organizacja Walki o Niepodległość) та французького руху опору. На французькому радіо готував освітні програми для польської діаспори. У 1951 році виїхав до Австрії, де працював кухарем і вчителем французької мови та культури у гімназії.

Твори письменника: *Pamiętnik poetycki* (1961), *Atlantyda* (1969), *Towarzysze z Bezpieczeństwa* (1970), *Wizyta w Izraelu* (1972), *Ziemia księżycowa* (1972), *Emigrancka opowieść* (1975), *Trzysta miesięcy* (1983).

Наукові розвідки: J. Grot-Kwaśniewski, „*Emigranckiej opowieści*” *cicąg dalszy* (W:) „Kultura” 1984, nr 7; B. Hadaczek, *O Wielkim Księstwie Balaku A. Chciuka* (W:) „Więź” 1989, nr 5. (Przedruk w: *Kresy w literaturze...*), P. Berłowski, *Blaski wygnania* (W:) „Więź” 1989, nr 5; A. Bağajewski, *Proust, gawęda szlachecka i Arkadia. (Wokół opowieści o Wielkim Księstwie Balaku)* (W:) „Kresy” 1991, nr 8.

Юзеф Вітлін (Józef Wittlin, 1896 – 1976) – поет, прозаїк, публіцист, перекладач. Ю. Вітлін народився у селі Дмитрів Радехівського району на Поділлі. Навчався у гімназії у Львові. Цікавився філологією та філософією. Під час I світової війни служив у Східному легіоні, а пізніше – в австрійській армії. Протягом 1919 – 1921 рр. працював учителем середньої школи у Львові. З 1939 року в еміграції, мешкав у Нью Йорку.

Творчість: *Гимны* (1920), *Sól ziemi* (1936), *Mój Lwów* (1946), *Orfeusz w piekle XX wieku* (1963), *Pisma pośmiertne i inne eseje. Wybór*, Oprac. I przedmowa J. Zieliński, Warszawa 1991.

Критична література: K. Jakowska, *Z dziejów ekspresjonizmu w Polsce. Wokół „Soli ziemi”*, Wrocław 1977; J. Prokop, J. Wittlin. (W:) *Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku*, Seria VI, t. 2, Kraków 1979; I. J. Kamiński, *Wittlin z Kresów* (W:) *Polska literatura emigracyjna*, Pod red. W. Białasiewicza, Lublin 1983; B. Hadaczek. *Lwów w eseistyce Wittlina i Vincenza* (W:) *Kresy w literaturze...*

Мар'ян Гемар (Marian Hemar, wł. Jan Marian Heschels, 1901 – 1972). Поет, драматург, сатирик, публіцист. Народився у Львові в єврейській родині. Саме тут він закінчив гімназію та вивчав медицину й філософію в університеті. Починаючи з 1920 року, співпрацює з місцевим кабаре, пише нариси, подвірні балади, пісні, політичні памфлети, фразки та віршовані фейлетони. Був членом поетичної групи „*Pięciu*”. У 1925 році переїжджає до Варшави, де стає керівником кабаре „*Qui pro quo*”, „*Banda*” та „*Syrulik Warszawski*”. У 1935 році переходить з іудаїзму у християнство. Восени 1939 р. виїжджає до Румунії, а звідти до Палестини. Служив у Карпатській бригаді. Після війни оселився в Лондоні, де створив кабаре „*Orzeł Biały*” і був його керівником, а потім директором „*Teatru Hemara*”. З 1951 року співпрацював з радіо „Вільна Європа”.

Творчі здобутки: *Łątki lwowskie* (1924), *Koń trojański* (1936), *Dwie Ziemie Święte* (1942), *Lata londyńskiej* (1946), *Awantury w rodzinie* (1967), *Ściana płaczu* (1968), *Liryki, satyry, fraszki* (1988).

Дослідницькі праці: J. Sakowski, *Lutnista wielostrunny. Wety i odwety* (autorzy, książki, nagrody), Paryż. 1976; T. Szymański, *Polak z wyboru* (W:) „Tygodnik Powszechny” 1982, nr 25; T. Olszewski, *Hemar „wielkim poetą był”* (W:) „Nowe Książki” 1991, nr 8; S.S. Nicieja, *Hemar – bard Lwowa* (W:) „Odra” 1992, nr 2-3.

Адам Загаєвський (Adam Zagajewski, 1945) – поет, прозаїк, публіцист. Народився у Львові, своє дитинство провів у Глівіце. Протягом 1963 – 1970 рр. навчався у Ягеллонському університеті (психологія, філософія). Співзасновник поетичної групи „*Teraz*”, що існувала у Кракові, член редакції часописів

„Student” і „Odra”. З 1979 р. член правління польського PEN-Clubu. З 1982 року мешкає у Парижі. Член редакції „Zeszytów Literackich”.

Твори автора: *Komunikat* (1972), *Sklepy mięsne* (1975), *Ciepło, zimno* (1975), *Drugi ode/ech* (1978), *Jechać do Lwowa i inne wiersze* (1985), *Solidarność i samotność* (1986), *Płótno* (1990), *Dwa miasta* (1991).

Доробок А. Загаєвського був предметом розгляду наступних публікацій: К. Karasek, *Bliższe, bo dalsze* (W:) „Literatura” 1989, nr 7; J. Sochoń, *Jechać do Lwowa i inne wiersze* (W:) „Przegląd Powszechny” 1989, nr 3; *Niewinność i doświadczenie. Rozmowa z A. Zagajewskim* (W:) „Tygodnik Powszechny” 1989, nr 29; М. Sukiennik, *Czas zatrzymany w „bezczasie”* (W:) „Ruch Literacki” 1993, z. 1 – 2.

Єжи Стемповський (Jerzy Stempowski, 1894-1969), псевдонім Павел Гостовець (Paweł Hostowiec). Відомий публіцист і літературний критик. Народився в околицях Бердичева, дитинство та молодість провів у родинному маєтку під Варшавою, де й закінчив школу Об'єднання купців. Вищу освіту здобував у Кракові. У Мюнхені та Цюріху оволодівав знаннями з філософії, історії літератури та медицини. Був учасником польсько-більшовицької війни 1919 – 1920 рр. Працював у кабінеті голови Ради Міністрів (за часів К. Бартля). Співзасновник російського клубу у Варшаві „Domek w Kołomnie”. У вересні 1939 року залишив окуповану Польщу й оселився у Швейцарії. Тісно співпрацював з паризькою „Kultura” і лондонськими „Wiadomościami”.

Творчість: *Pielgrzym* (1924), *Dziennik podróżny do Austrii i Niemiec* (1946), *Eseje dla Kasandry* (1961), *Od Berdyczowa do Rzymu* (1971), *Listy z Ziemi Berneńskiej* (1974), *Eseje* (1984), *Szkice literackie* (1988), *W dolinie Dniestru i inne eseje* (1993).

Публікації, присвячені Є. Стемповському: Н. Kenarowa, *O J. Stempowskim* (W:) „Tygodnik Powszechny” 1984, nr 24; М. Wyka, *Esej jako autobiografia* (W:) *Literatura źle obecna*, Londyn 1985; А. S. Kowalczyk, *Wobec kryzysu Europy. Powojenna eseistyka J. Stempowskiego* (W:) „Pamiętnik Literacki” 1987, z. 2; J. Tomkowski, *Jerzy Stempowski.*, Warszawa 1991.

Анджей Куśнєвич (Andrzej Kuśniewicz, 1904 - 1993) – поет і прозаїк. Народився у Ковенцях неподалік Львова у родині землевласника. Навчався у Закопаному, Хирові й Самборі. Вища освіта: Академія мистецтва у Кракові, Ягеллонський університет (право), а також Школа політичних наук. З 1936 року перебував на дипломатичній службі, після війни – консул ПНР у Франції. Після повернення до Польщі працював у видавництві „Sztuka”, в Науковому архіві Польської академії наук, на польському радіо.

Твори літератора: *Słowa o nienawiści* (1956), *W drodze do Koryntu* (1964), *Strefy* (1971), *Stan nieważkości* (1974), *Lekcja martwego języka* (1977), *Mieszanimy obyczajowe* (1985), *Nawrócenie* (1987).

Наукові праці: В. Kazimierczyk, *Wskreszanie umarłych królestw*, Kraków 1982; J. Jastrzębski, *A. Kuśniewicz – historia Fausta* (W:) *Powieść jako autokreacja*, Kraków 1984; В. Hadaczek, *W galicyjskim świecie A. Kuśniewicza* (W:) *Kresy w literaturze...*

Юліан Срийковський (Julian Strykowski, wł. Julian Stark, 1905) – письменник-прозаїк, народився у Стрию на Львівщині. Після закінчення полоністики працював учителем гімназії у Полоцьку. Діяч Комуністичної партії Західної України. У 1935 – 1936 роках перебував у в'язницях. На початку II світової війни працював у редакції „*Czerwonego Sztandaru*” у Львові. Протягом 1943 – 1946 – в редакції тижневика „*Wolna Polska*” у Москві. З 1949 р. – керівник Польського Прес-Агентства в Римі. У 1954 був редактором відділу прози у місячнику „*Twórczość*”.

Головні творчі здобутки: *Glosy w ciemności* (1956), *Czarna róża* (1962), *Austeria* (1966), *Na wierzbach nasze skrzyplce* (1974), *Sen Azrila* (1975), *Wielki strach* (1979), *Echo* (1988), *To samo, ale inaczej* (1990).

Творчість Ю. Стрийковського досліджували: Sobolewska, *Historia każdego z nas. O poszukiwaniach religijnych w powieściach J. Strykowskiego* (W:) „*Więź*” 1984, nr 4; J. Paclawski, *O twórczości J. Strykowskiego*, Kielce 1986; A. Marzec, *Ojczyzna pamięci J. Strykowskiego* (W:) „*Miesięcznik Literacki*” 1988, nr 8; B. Nadaczek, *W żydowsko-galicyskim świecie J. Strykowskiego* (W:) *Kresy w literaturze...*; *Ocalony na Wschodzie, Z J. Strykowskim rozmawia P. Szewc*, Cavaillon 1991.

Зигмунд Гаупт (Zygmunt Haupt, 1907-1975). Прозаїк, публіцист і художник; народився в Улашковцях на Сереті (Чортківський повіт, Тернопільщина). У Львові закінчив гімназію та вивчав архітектуру, пізніше – образотворче мистецтво у Парижі (1931 – 1932). Під час II світової війни служив у польському війську на Заході. З 1946 року мешкав у США.

Серед творів письменника варто згадати: *Pierścień z papieru* (1963), *Szpica* (1989). Життя та творчість аналізуються у наступних працях: R. Górczyńska, *Mieszkał ubogi szlachcic na Podolu...* (W:) „*Kultura*” 1987, nr 11. (Przedruk jako wstęp do: Z. Haupt, *Szpica*. Paryż 1989); D. Mazurek, *Świat Z. Haupta* (W:) „*Kresy*” 1990, nr 2-3; K. Rutkowski, *W stronę Haupta. D. Morawski O „Szpicu” Z. Haupta*; M. Tomaszewski, *Nad Seretem, czyli w Europie. O prozie Z. Haupta*. (W:) „*Teksty Drugie*” 1991, z. 1-2.

Анджей Стойковський (Andrzej Stojowski, 1933) – прозаїк, перекладач румунської літератури. Народився у Львові, студював історію мистецтва й образотворче мистецтво у Кракові. Протягом 1953 – 1955 років брав участь у так званих „батальйонах праці” на будівництві комбінату в Турошові. Протягом 1956 – 1958 рр. працював бібліотекарем у Щавниці-Здрої. З 1958 року мешкає у Варшаві.

Протягом життя опублікував.: *Podróż do Nieczajny* (1968), *Romans polski* (1970), *Chłopiec na kucu* (1971), *Kareta* (1972), *Zamek w Karpatach* (1973), *Carskie wrota* (1975), *Kanonierka* (1979).

Аналіз творчості А. Стойковського: S. Melkowski, *Zaginiony, zamknięty świat* (W:) „*Twórczość*” 1969 nr 6; W. Szwedowicz, *Podróż przez Nieczajnę do Bratkowic* (W:) „*Nowe książki*” 1969, nr 15; *Magia świadomości (wywiad)* (W:) „*Literatura*” 1976, nr 2; B. Nadaczek, *Saga ziemiańsko-galicyska A. Stojowskiego* (W:) *Kresy w literaturze...*

Леопольд Бучковський (Leopold Buczkowski, 1905-1989). Прозаїк, художник, графік. Народився коло Бродів на Поділлі, син сільського столяра-різьбяра. У 1930 році екстерном склав випускні іспити й отримав середню освіту. Намагався студіювати полоністику у Кракові та Львові, малював, збирав подільський фольклор, організовував самодіяльний театр. У 1943 році був арештований фашистським режимом, проте Бурковському вдалося втекти, після чого він приєднався до партизанського руху. У 1949 р. оселився в Констанціні під Варшавою.

За життя світ побачили такі його художні твори: *Wertepy* (1947), *Czarny potok* (1954), *Dorycki krużganek* (1957), *Pierwsza świetność* (1966), *Miody poeta w zamku* (1959), *Oficer na nieszpiorach* (1975), *Proza żywa* (1986).

Дослідження, присвячені творчості Л. Бурковського: Z. Trziszka: *L. Buczkowski*, Warszawa 1987; M. Indyk, *Granice spójności narracji. Proza L. Buczków-'skiego*, Wrocław 1987; B. Hadaczek, *W podolskim świecie L. Buczków skiego* (W:) „Miesięcznik Literacki” 1988. nr 8. (Przedruk w: *Kresy w literaturze...*); E. Muciek, *Zniszczenie „wertepowego” świata. O trzech powieściach L. Buczków skiego* (W:) „Akcent” 1990, nr 1-2.

Влодзімеж Одоєвський (Włodzimierz Odojewski, 1930) – прозаїк, публіцист, відомий автор радіопередач. В. Одоєвський народився у Познані, у родині музиканта. До 1939 року мешкав у селах Тернопільщини та Познанського воєводства. Потім у Львові, Кракові та Варшаві. Закінчив лицей у Щеціні. З 1948 року навчався у Познанському університеті, вивчаючи політекономіку й соціологію. Протягом 1949 – 1951 років був керівником студії Сучасного театру польського радіо у Варшаві. У 1978 році Одоєвський виїжджає до ФРН на стажування, звідки не повертається. Плідно співпрацює з радіо „Вільна Європа” та паризькою „Kulturą”. Мешкає у Мюнхені.

Головні творчі досягнення: *Opowieści leskie* (1954), *Kwarantanna* (1960), *Zmierzch świata* (1962), *Wyspa ocalenia* (1964), *Zasypie wszystko, zawieje...* (1973), *Zabezpieczanie śladów* (1984), *Zapomniane, nieuśmierzone* (1987), *Jedźmy, wracajmy...* (1993).

Дослідницькі праці: J. R. Krzyżanowski, *Tam gdzie nie ma ocalenia* (Id:) *Legenda Samosierry i inne prace krytyczne*, Warszawa 1987; J. Jarosławski, *Zmierzch koliszczyny. Polska i Ukraina w „Zasypie wszystko, zawieje...” W. Odojewskiego* (W:) „Almanach Humanistyczny:” 1988, nr 9; M. Janion, *Cierni i róża Ukrainy* (W:) „Znak” 1989, nr 9; B. Hadaczek, *Metafizyka Kresów W. Odojewskiego* (W:) „Ruch Literacki” 1991, z 1-2. (Przedruk w: *Kresy w literaturze...*); W. Tomasik, *Odojewski: literatura bliska wyczerpania* (W:) „Teksty Drugie” 1991, z. 1-2; L. Hul, *Mistyfikacje pamięci. Kresy w twórczości W. Odojewskiego* (W:) *Studia i szkice o literaturze współczesnej*, Olsztyn 1992; A. Fabianowski, *Ukrainiada* (W:) „Twórczość” 1994, nr 3.

Францішек Сікорський (Franciszek Sikorski, 1930). Прозаїк, автор радіопередач. Народився в Гутіску Олеським на Львівщині. У 1945 році разом з родиною був експатрійований до Легніци у Нижній Сілезії. У 1955 році Сікорський закінчив історично-філософський факультет Вроцлавського

університету. Працював вчителем історії та пропедевтики у середніх школах. Мешкає у Вроцлаві.

Найважливіші твори письменника: *Czerwone ślady* (1961), *Ziemia na nowo rozbudzona* (1972), *Gorzki zapach czeremchy* (1975), *Niech zginie dzień* (1976), *Statek płynie do Itaki* (1979), *Iwa zielona* (1983), *Dzień nachylił się ku zachodowi* (1986).

Критична література: J. Leżachowski, *Czwarta książka* (W:) „Tygodnik Kulturalny” 1975, nr 28; J. Zacharski, *Jeszcze raz Odys* (W:) „Wieczór Wrocławia” 1980, nr 26; B. Kazimierczyk, *Nowości prozy* (W:) „Nowe Książki” 1985, nr 9.

Станіслав Сроковський (Stanisław Srokowski, 1936) – прозаїк та поет, перекладач зі слов'янських мов (передусім з української). Народився на Поділлі. У 1945 році – експатрійований до Польщі. Навчався у гімназії у Дембні Любуським. Протягом 1956 – 1960 років вивчав польську філологію у Вищій педагогічній школі в Ополі. Після закінчення студій працював вчителем. З 1968 р. мешкає у Вроцлаві. У 1977 – 1983 був редактором квартальника „*Kultura Dolnośląska*”.

Опубліковані наступні твори: *Powiązania* (1966), *Duchy dzieciństwa* (1985), *Repatrianci* (1988), *Płonący motyl* (1989), *Chrobaczki* (1989).

Творчість досліджувалась у таких працях: *Przekraczając siebie. Rozmowa ze S.Srokowskim* (W:) „Nowe Książki” 1986, nr 1; T. Olszewski, *W mroku udręczenia. „Nurt”* 1986, nr 2; A. Mazur, *Mroki dzieciństwa* (W:) „Opole” 1987, nr 1; J. Tomala, *Duchy dzieciństwa* (W:) „Miesięcznik Literacki” 1987, nr 7-8; T. Błażejewski, *Łza z Oka Boga* (W:) „Życie Literackie” 1989, nr 22; W. Smaszcz, *Epos kresowy, pornografia, czy świat nad-realny? Rozmowa ze S. Srokowskim* (W:) „Kultura” 1989, nr 3; *Zapomniana powieść S. Srokowskiego* (W:) „Magazyn Kulturalny Wrocławia” 1990, nr 9.

Зигмунд Тшишка (Zygmunt Trziszka, 1936). Поет і прозаїк народився у Станіславському (Івано-Франківському) воєводстві. З 1945 року разом з родиною оселився у Зеленогурському воєводстві. Працював листоношею та поштовим управлінцем. Відомий як громадський, культурний діяч та журналіст. Закінчив полоністичні студії. З 1969 р. мешкає у Варшаві.

Творчі досягнення: *Wielkie świniobicie* (1965), *Żylasta ręka ojca* (1967), *Dom nadodrzański* (1968), *Romansoid* (1969), *Dopala się noc* (1970), *Z dołu w górę* (1977), *Już niedaleko* (1978), *Oczerety* (1979), *Mój pisarz* (1979), *Dać drapaka* (1983).

Матеріали про автора: U. Bereza, *Setfmademaństwa* (Id:) *Taki układ*. Warszawa 1981; I. Moroz-Namysłowska, *Oswajanie ziemi i przekraczanie granic* (W:) „Nurt” 1984, nr 7; B. Brylska, *Migracje Z. Trziszki* (W:) „Miesięcznik Literacki” 1984, nr 8-9; B. Hadaczek, *Kresowe retrospekcje Z. Trziszki* (W:) „Miesięcznik Literacki” 1989, nr 2-3. (Przedruk w: *Kresy w literaturze...*); K. Budrewicz, *Z. Trziszka – plebej na rozdrożu*, Kraków 1992.

Ян Адамський (Jan Adamski, 1923) – прозаїк, актор. Народився в Бучачі на Тернопільщині. Дитинство та молодість провів на Поділлі, Поліссі та Підкарпатті. Гімназію закінчив у Пінську. Під час війни працював лісорубом у

карпатських лісах, займався сільським господарством. З 1945 року мешкає у Кракові, є актором театру імені Ю.Словацького.

Опубліковані наступні твори: *Odwiedziny* (1975), *Przed odlotem* (1982), які стали предметом розгляду наукових розвідок (Т. Kudliński, *Odwiedziny* (W:) „Tygodnik Powszechny” 1975, nr 28; J. Maśliński, *Obrazy pamięci* (W:) „Życie Literackie” 1976, nr 2; E. Biela, *Miniaturzysta wielkich spraw* (W:) „Życie Literackie” 1983, nr 6; W. Paźniewski, *Oczereły* (W:) „Twórczość” 1986, nr 10; A. Mazur, *Imiona księgi kresowej* (W:) „Kresy” 1991, nr 8.

Висновки. Отже, наведені нами біографічні відомості літературних творців є красномовним свідченням існування *кресової комунікативної спільноти*, об'єднаної спільним досвідом буття на пограниччі.

Поглибленню та зміцненню нашого твердження сприяє застосування генетичного методу дослідження, який допомагає впровадженню літературних творів у відповідні історичні, культурні та психологічні зв'язки. Також корисним може виявитись урахування регіональних, біографічних і соціологічних аспектів, як дозволяють зіставляти артефакти з реальною дійсністю, дають можливість визначити значення місця, часу й середовища, у яких письменники створювали художній світ літератури. Без історизму й географізму неможливо досліджувати літературі пограниччя. У свою чергу, тематологія сприяє виявленню статичних психологічно-емоційних стереотипів, *loci communes* та мотивів, притаманних свідомості та досвіду людей пограниччя [7, с. 12].

Без сумніву, література кресів, з властивим їй багатовіковим динамізмом, створила свій специфічний спектр проблем, стереотипів, тем і мотивів, власну ідеологію, історіософію, а також поетику й характерні засоби художньої експресії. Усе це дає нам підставу стверджувати, що польська *література пограниччя* (Кресів) є окремою специфічною й неповторною домінантою загальнонаціонального літературного процесу.

Література

1. Sadowski A. Pogranicze polsko-białoruskie. Tożsamość mieszkańców / A. Sadowski. – Białystok, 1995, s 46.
2. Kiersnowski R. Kresy przez małe i przez wielkie “K” / R. Kiersnowski // Kresy – pojęcie i rzeczywistość. – Warszawa, 1997.
3. Kwaśniewski K. Społeczne rozumienie relacji kresów i terytorium narodowego / K. Kwaśniewski // Kresy – pojęcie i rzeczywistość. – Warszawa, 1997.
4. Kiersnowski R. Kresy przez małe i przez wielkie “K” / R. Kiersnowski // Kresy – pojęcie i rzeczywistość. – Warszawa, 1997.
5. Dąbrowska-Partyka M. Literatura pogranicza. Pogranicza literatury / M. Dąbrowska-Partyka. – Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004. – 265 s.
6. Hadaczek B. Historia literatury kresowej / B. Hadaczek. – Szczecin, 2008
7. Там само.